

Postsparekasser og Lokalsparekasser.

Allerede i 1878 bebudedes i Tyskland et Forslag til Lov om Indførelse af en tysk Rigs-Postsparekasse, men først i 1884 forelagdes Forslaget den tyske Rigsdag. Dr. Carl Roscher har i sit Skrift «Postsparcassen und Lokalsparcassen in Deutschland» (Dresden, v. Zahn und Jaensch. 1885, [100 S.]) sat sig for at prøve dette Lovforslags Grundlag og Hovedtanke, ikke, derimod, dets enkelte Bestemmelser. I sit Skrift har han, der gennem mangeaarig Beskæftigelse med Emnet er nøje fortrolig med det, samlet fra de forskjelligste og bedste Kilder et værdifuldt statistisk Materiale til dets Belysning. Den fortræffelige lille Bog har vel de tyske Forhold særligt for Øje, men meget af hvad han anfører, vil ogsaa passe paa danske Forhold, og vi kunne fuldtud anbefale Bogen til nordiske Læseseres Opmærksomhed.

De Resultater, Postsparekasserne hidtil have opnaaet, taler unægteligt til deres Gunst. For 24 Aar siden (i 1861) begyndte England, for 15 Aar siden (i 1870) Belgien, for 9 Aar siden (i 1876) Italien med Postsparekasser. I de seneste Aar ere Holland, Sverig, Frankrig og Østrig komme med. Nu have ialt syv evropæiske og enkelte ikke-evropæiske Lande (Japan, de engelske og franske Kolonier) Postsparekasser. Indretningen af dem har ikke kostet meget: Postpersonalet har kun i ringe Grad maattet forøges, trods Kassernes stærke Benyttelse, og Omkostningerne udgjøre i England kun 0,57, i Belgien endog kun 0,375 pCt. af den indestaaende Kapital.

Postsparekasser og Lokalsparekasser.

Allerede i 1878 bebudedes i Tyskland et Forslag til Lov om Indførelse af en tysk Rigs-Postsparekasse, men først i 1884 forelagdes Forslaget den tyske Rigsdag. Dr. Carl Roscher har i sit Skrift «Postsparcassen und Lokalsparcassen in Deutschland» (Dresden, v. Zahn und Jaensch. 1885, [100 S.]) sat sig for at prøve dette Lovforslags Grundlag og Hovedtanke, ikke, derimod, dets enkelte Bestemmelser. I sit Skrift har han, der gennem mangeaarig Beskæftigelse med Emnet er nøje fortrolig med det, samlet fra de forskjelligste og bedste Kilder et værdifuldt statistisk Materiale til dets Belysning. Den fortræffelige lille Bog har vel de tyske Forhold særligt for Øje, men meget af hvad han anfører, vil ogsaa passe paa danske Forhold, og vi kunne fuldtud anbefale Bogen til nordiske Læseseres Opmærksomhed.

De Resultater, Postsparekasserne hidtil have opnaaet, taler unægteligt til deres Gunst. For 24 Aar siden (i 1861) begyndte England, for 15 Aar siden (i 1870) Belgien, for 9 Aar siden (i 1876) Italien med Postsparekasser. I de seneste Aar ere Holland, Sverig, Frankrig og Østrig komme med. Nu have ialt syv evropæiske og enkelte ikke-evropæiske Lande (Japan, de engelske og franske Kolonier) Postsparekasser. Indretningen af dem har ikke kostet meget: Postpersonalet har kun i ringe Grad maattet forøges, trods Kassernes stærke Benyttelse, og Omkostningerne udgjøre i England kun 0,57, i Belgien endog kun 0,375 pCt. af den indestaaende Kapital.

Det Overskud, Postvæsenet har realiseret, er ingenlunde ubetydeligt og en fremragende Postmand, Gehejme-Over-Postraad Dr. Fischer anfører det ogsaa som en Fordel, at Postsparekasserne lette Postvæsenet dets Pengeomsætnings-Forretninger (Postanvisninger). Hovedfordelen er imidlertid naturligvis, at de gjør Opsparingen bekvemmere for B-folkningen, idet hele Landet overspændes af et Net af Sparesteder og idet Overførelsen af de indskudte Penge væsenligt lettes. Saa er det da ganske naturligt, at man spørger, om de Lande, der endnu mangle Postsparekasser, ikke bør følge de andres Exempel. De Fleste svare ubetinget Ja paa dette Spørgsmaal; alligevel er det dog saa, at det, der passer paa et Sted, eller paa mange Steder, ikke nødvendigvis passer paa alle Steder: man gjør rettest i at undersøge, hvad der foranledigede hine Stater til at indføre Postsparekasser, og se, om der ogsaa er Anledning for de Stater, der endnu er tilbage, til at komme med.

I England var Anledningen til Oprettelsen af Postsparekasser den uforsigtige og uredelige Administration, som mange Privatsparekasser var Gjenstand for. Efter en Lov af 1817 skulde de engelske Sparekasser afgive deres Kapitaler til Statskassen. Til Gjengjæld betalte Staten dem Renter, og udbetalte dem ogsaa Kapitalen, naar den forlangtes tilbage. Altsaa havde de engelske Sparekasser ikke en saadan Selvstændighed som vore; de vare tværtimod kun Mellem-mænd mellem Indskyderne og Staten. Men trods Loven blev mange Sparekassepenge ikke afleverede til Staten, men selvstændigt anbragte af Sparekasseadministrationerne, og dette saa uforsigtigt, at store Tab blev Følgen. Da de underordnede Sparekasseembedsmænd saa, at de overordnede hemmeligt tilsidesatte Loven, — saa gjorde de sig heller ikke nogen Samvittighed af at bruge Kassen til egen Fordel. Staten selv benyttede de dem betroede Penge til Finansoperationer, der stred mod Loven af 1817. Af Alt dette fulgte store Tab, og en Parlamentsenquôte af 1858 konstaterede et Deficit paa omtrent 80 Millioner Kroner hos de engelske Privatsparekasser. Det var nødvendigt, at Staten traadte til,

— og d. 16. Septbr. 1861 aabnede den engelske Regering sine Postsparekasser.

England havde altsaa en ganske særlig Anledning. Ogsaa for Belgiens, Italiens, Hollands, Frankrigs og Østrigs Vedkommende var der — som Roscher viser — særlige Grunde — enten daarlig Indretning af, eller utilstrækkelig Udvikling af Sparekassevæsenet, eller visse Forhold mellem Sparekasserne og Statskassen, en alt bestaaende Statscentralisation osv. der talte for Statssparekasser. Hvor disse Grunde ikke foreligger, hvor tværtimod hele Landet er overspændt af et tæt Net af lokale Sparekasser, og hvor disse tillige i det Hele ere solidt og godt bestyrede, maa man paa- vise andre Grunde, hvis man vil have Postsparekasser.

Sammenligner man Lokalsparekasselande med Postsparekasselande, vil det vise sig, at med Hensyn til Apparatet, dets Ensartethed, Udbredelse og Forgrening, kan selv det bedstorganiserede Lokalsparekassesystem vanskeligt maale sig med Postsparekasserne. Men det er dog til Syvende og sidst Resultaterne, som det kommer an paa, og her viser det sig, at i Danmark, Schweiz, Norge og Tyskland — d. v. s. i Lande uden Postsparekasser — benyttes Sparekasserne langt mere end i England, Belgien, Italien, Frankrig og de andre Lande med Postsparekasser. Ganske vist have Postsparekasserne bragt Sparernes Tal og Opsparingernes Størrelse betydeligt i Vejret; men alligevel ere Landene med Postsparekasser ikke naaede saa langt frem som flere Lande uden Postsparekasser.

Dermed er det naturligvis ikke sagt, at Sparekassevæsenet i disse Lande ikke skulde trænge til Forbedringer. Apparatet er ikke saa godt, som det kunde og burde være. I Tyskland nævner Roscher særligt den højst uensartede Maade, hvorpaa Kasserne ere fordelte over Riget. En yderligere Fejl, som Postkasserne vilde afhjælpe, er den, at adskillige af de lokale Kasser ikke holdes tilstrækkeligt længe og tilstrækkeligt ofte aabne. Ved Indførelsen af Sparemærker bødes der dog noget herpaa. Enkelte Steder kunde ogsaa Aabningen af Filialkasser være ønskelig. Med Hensyn til

den Bekvemmelighed: uden Rentetab og uden Omkostninger at faa indskudte Kapitaler overførte fra en Kasse til en anden ville Landene med Lokalsparekasser meget vanskeligt naa en saadan Fuldkommenhed som Postsparekasselandene, — uagtet man i flere tyske Stater har gjort adskilligt i den Retning; men for den store Masse af Sparere, — navnlig de mindre, paa hvem Postsparekasserne jo særligt ere beregnede — har denne Bekvemmelighed kun en meget ringe praktisk Interesse. — Endvidere har man anbefalet Brugen af »gesperrte» Sparebøger, hvor Indskud kunne gjøres efter Behag, medens Udbetalinger kun ske til et vist, af Spareren i Forvejen fastsat Tidspunkt (Øjemedet kan f. Ex. være, naar Tidspunktet er kortere, at sikre Tilstedeværelsen af de fornødne Penge, naar Husleje eller Skatter eller Gjæld osv. skulle betales; naar Tidsrummet derimod strækker sig over flere Aar, at samle en Kapital sammen til Udstyr o. m. a.); — men Landene med Lokalsparekasser have været de første til at indføre saadanne Bøger og have i dette Forhold et Forspring fremfor Postsparekasselandene. — Dette gjælder ogsaa om Brugen af Sparemærker, — en Reform, der har det Øjemed at drage de mindste Sparere frem, de mindste Sparere, som Sparekasserne oprindeligt særligt vare beregnede paa, men som man ofte har undladt at vise den tilbørlige Interesse. For Tysklands Vedkommende søger Forf. forøvrigt at svække det Indtryk, man ved en flygtig Betragtning af Sparekassestatistikken ofte faar, — det Indtryk, nemlig, at Sparekasserne kun i forholdsvis ringere Grad benyttes af Smaaakaarsfolk. Omvendt betvivler Roscher, at Postsparekasserne blive deres Program tro: kun at modtage smaa Sparere; — baade ere Forskrifterne herom lette at omgaa, og faktisk lægges der ofte ligefrem an paa, ogsaa at faa Forretningsmænd, velstaaende Folk, Folk paa hvem Kasserne egentlig ikke ere beregnede, til at benytte Kasserne til Indskud, der snarere maa betegnes som bankmæssige Giroindskud end som Sparekasseindskud.

Dr. Roscher omtaler derefter endel Indretninger, ved hvilke man — især i Sachsen — i en overordenlig Grad har lettet

Opsparingen, især for Smaafolk, saa at Trangen til Postsparekasser ikke synes videre følelig her. Han gjør Rede for det overraskende Opsving, Brugen af Sparemærker har taget, især i Sachsen; han gjør Rede for Skolesparekasser, Forenings-, Fabriks- og andre private Sparekasser. Ogsaa Statsmyndighederne have fremmet Brugen af de bestaaende Sparekasser. Vi skulle anføre et interessant Exempel:

Under den kgl. Generaldirektion for de sachsiske Statsbaner staa 8300 Embedsmænd og Funktionærer og 16,000 Arbejdere. Disse 24,000 Personer og deres Familier udgjøre omtrent 100,000 Individuer, -- tilstrækkeligt mange til at tjene som Kundekreds for en selvstændig Jernbanesparekasse. Andre Baneadministrationer have som bekjendt oftere indrettet særlige Jernbanesparekasser; men derpaa indlod den sachsiske Jernbaneadministration sig ikke. Man foretrak at lette Anbringelsen i de alt bestaaende Sognesparekasser af de af Banepersonalet gjorte Opsparinger, og derved beviste man baade Personalet og Sognesparekasserne en Tjeneste. Generaldirektionen sluttede Overenskomst med 95 Sparekasser, der ligge ved de sachsiske Jernbanelinjer, ifølge hvilken Overenskomst Generaldirektionen lader adskillige af sine Funktionærer — særligt dem, der komme i Berøring med Arbejderne — forhandle Sparemærker fra de 95 Sparekasser. Over 800 Jernbanefunktionærer føre i dette Øjemed smaa Blikæsker, omtrent saa store som en Snustobaksdaase, med sig. Paa Æskens Laag er der klæbet en Seddel, der angiver, hvilket Beløb der findes i Æsken (enten i Penge eller i Sparemærker, i Reglen ikke over 5 M.), Navnet paa den Mand, der forhandler Sparemærkerne, og Navnet paa den Sparekasse, hvis Mærke ligge i Æsken. Ved denne Indretning slipper Mærkeforhandleren for al skriftlig Afregning. Da de af Baneadministrationen opkjøbte Mærker ved Jernbanekasserne behandles som rede Penge, behøve disse Kasser heller ikke at føre Bog over modtagne og udgivne Sparemærker. Apparatet er saa simpelt og tydeligt som muligt. Og da det kun var Generaldirektionen om at opmuntre til Sparsommelighed, bekjendtgjorde den: «at den ikke bekym-

rede sig om, hvormeget hver Enkelt opsparede, og at den ikke vilde lægge Beslag paa de opsparede Penge til at dække Boder eller eventuelt forvoldte Beskadigelser, men at den kun vilde glæde sig, naar Personalet i egen Interesse vilde gjøre rigelig Brug af den Lejlighed til Opsparinger, der her bydes det.» De meget betydelige Forraad af Sparemærker, som Generaldirektionen fordeler mellem Mærkeforhandlerne, betaler den kontant hos de paagjældende sachsiske, preussiske og bayerske Sparekasser og lader dem forhandle uden nogen Godtgjørelse. I Aaret 1883 begyndte den hermed, og i de ni Maaneder 1. Apr.—31. Decbr. 1883 solgte den ikke mindre end 800,000 Mærker til en Værdi af 75,000 Mark. Ogsaa besørgede Baneadministrationen Afleveringen til Sparekasserne af de i Mærker opsparede Beløb.

Har den sachsiske Statsbanedirektion ved sine Forholdsregler udrettet noget særdeles Betydeligt, saa ere derimod de gode Resultater udeblevne, hvor der forlangtes Betaling for lignende Ydelser, som de, der i Sachsen ydes gratis. I Aaret 1873 tilbød den tyske Rigspost at besørg Omsætningen mellem Sparerne og Sparekasserne; men den forlangte en saa uforholdsmæssig høj Godtgjørelse derfor, at Tilbudet forblev ganske ubenyttet.

Overhovedet synes det, især efter de i England gjorte Erfaringer, at Postsparekassernes Administrationsomkostninger løbe betydeligt højere op end mange Lokalsparekassers. Endvidere staa de tilbage for Lokalsparekasserne derved, at de ikke saa godt formaa at lempe sig efter Indskydernes lokale Fornødenheder, fremdeles fordi de ikke have saa let ved at indføre Reforme, og fordi deres Administration trykkes af en mekanisk Skematisme. De støtte heller ikke, saaledes som Lokalsparekasserne, Landbokrediten. I England, Frankrig, Østrig, Holland og Sverig har man ligefrem opgivet at udlaane Postsparekassepenge mod Hypothek; Belgien har kun udlaant 2 pCt. af sine Postsparekassepenge, Tyskland derimod 59 pCt. af sine Lokalsparekassepenge i faste Ejendomme. Den allerstørste Del af Postsparekassepengene indflyder i Statskassen, hvoraf atter følger, at Spareanstaltens

Kredit bringes i en nøje (Roscher mener «betænkelig») Forbindelse med Statskrediten. Oprettelsen af Postsparekasser medfører, som Erfaringen viser, let, at mange bestaaende Lokalsparekasser maa gaa ind, — til Skade for Landbo-krediten. Postsparekasserne kunne saaledes komme til at virke fortrængende, i Stedet for supplerende.

Dr. Roscher forholder sig saaledes for Størstedelen temmelig afvisende ligeoverfor Postsparekasserne (for saa vidt Taler er om et Land som Tyskland). Ja, ville de indskrænke sig til at supplere de bestaaende Kasser, til at udfylde Huller i Landets Forsyning med Sparekasser, vil han nok akceptere dem. Ogsaa ønsker han at samtlige Postkontorer bemyndigedes til — vel at mærke mod en billig eller meget billig Godtgjørelse — at besørge Indbetalinger til og Udbetalinger fra de lokale Sparekasser.

De Punkter, der i det Foregaaende ere blevne flygtigt antydede (og desforuden endel flere) findes i Dr. Roschers Bog behandlede med saamegen Dygtighed og illustrerede med saamegen Statistik, at Bogen fortjener Opmærksomhed. Den er et dygtigt Indlæg i en Sag, der har betydelig Interesse; — men nogen inappelabel Dom er ikke fældet ved den.

Dr. Roscher er Medlem af den tyske Sparekassekongresses Komité, er altsaa en Repræsentant for de tyske Sparekasser, — og disse er bange for den Konkurrence, Postsparekasserne kunne berede dem. Prof. Dr. L. Elster, der baade selv har skrevet en Bog om Postsparekasserne, og som i Jahrb. f. N. u St. 1885, I. H., har gjort Rede for den nyeste, særlig tyske Literatur vedrørende Skole-, Post- og Øresparekasser, betegner denne Frygt som ugrundet og henviser til andre Landes Erfaringer, der skulle gaa ud paa, at Postsparekasserne ikke ere fortrængende, men supplerende. Men Dr. Roscher paaberaabte sig netop ogsaa andre Landes Erfaringer til Støtte for — den modsatte Antagelse. Ja, ville Postsparekasserne kun indrømme en væsenligt lavere Rente end Lokalsparekasserne, bliver deres Konkurrence begribeligvis mindre farlig. Dr. Elster henviser

ogsaa til, at der i Tyskland dog endnu er mange Huller at udfylde; — Dr. Roscher nævnte vel ogsaa dette, men ikke saa eftertrykkeligt. Elster mener, at Postsparekasserne og de andre Kasser kunne dele Kunderne saaledes imellem sig, at Smaafolk gaa til hine, Kapitalisterne og de mere velhavende Folk, der ville benytte Kasserne mere bankmæssigt, til disse; men Roscher svarer for det Første, at en saadan Deling i alt Fald kun er mulig der, hvor de to Arter Kasser bestaa jævnsides; og for det Andet er det en meget farlig Sag at lede Sparekasserne over i Bankforretningernes Spor, eftersom Sparekasserne, hvis Opgave er Formueadministration (hvorfor Anbringelsens Sikkerhed er et Hovedprincip) i Modsætning til Bankernes Erhvervsopgaver, principmæssigt baade have ganske andre Opgaver og med et ganske andet Publikum at gjøre end Bankerne; — ogsaa denne Sætning søger Roscher at støtte ved at henvise til Erfaringerne. Et lille Exempel vil illustrere Beskaffenheden af en stor Del af Sparekassepublikummet: Naar Renterne forfalde til Udbetaling i Sparekasserne, hændes det ofte, at Folk forlange sig Renten udbetalt, — hvorpaa de to Minuter efter indbetale den samme Rente i Kassens Indbetalingsafdeling: de ville ikke tro paa Renten, medmindre de faa Pengene i Haanden, de ville ikke tro, at de paaløbne Renter lægges til den indestaaende Kapital og forrentes med den, — medmindre de selv har faaet Renten i Haanden og derefter atter indbetalt den. Saadan er en stor Del af Sparekassepublikummet, — men Bankpublikummet er væsenlig forretningskyndige Folk, i alt Fald Folk af ganske anden Beskaffenhed. Men herpaa vil Elster naturligvis svare, at hint Publikum netop passer for Postsparekasserne. I ethvert Fald synes dog Følgen let at kunne blive, at Sparekasserne tabe Kunder til Postkasserne, og for at holde paa sine Kunder vil Kassen da let bukke under for den farlige Fristelse — at yde endnu større Rente end før.

Roschers ovennævnte Forslag, ikke at oprette Postsparekasser, men at lade Postkontorerne modtage Indbetalinger til og besørge Udbetalinger fra de bestaaende Spare-

kasser, er ogsaa blevet stillet af Andre. I en af de faa Bøger imod Postsparekasserne udtaler saaledes Dullo, at naar Posten blot vil hjælpe med paa den ovennævnte Maade, ville vigtige Reformers kunne gennemføres. Sparekassevæsnets historiske Udvikling vil, siger han, derved blive respekteret; to Konkurrenter, der stod i Færd med at bekrige hinanden, ville virke i Fællesskab for at naa det samme store Formaal; den Misstemning, Postsparekasserne vilde møde hos de lokale Sparekasser, vil forvandle sig til Endrægtighed osv. Imod denne Opfattelse opponerer nu Elster; han henviser til, at man i forskjellige Lande (Frankrig, Holland, Tyskland) har prøvet Midlet, — men uden Held: enten maatte man, som i Tyskland, lade hele Forsøget falde, fordi ikke En benyttede sig af Tilbudet; eller ogsaa viste Forsøget sig paa anden Maade uheldigt, og man foretrak i Stedet for at oprette ordenlige Postsparekasser. Men den ene af Elsters Indvendinger imod Forslaget har Roscher paa Forhaand gjendrevet: i Tyskland forlangte Postvæsenet en saa urimelig Betaling, at det er begribeligt nok, at hele Foranstaltningen faldt død til Jorden; i de andre Lande var der andre Mangler. Derimod kan Roscher neppe siges at have gjendrevet den anden Invending, nemlig den: at selv om Postvæsenet vil besørge de omspurgte Mellemmandsforretninger med en tilstrækkelig billig Godtgjørelse og i det Hele paa en praktisk Maade, vil der dog ikke derved opnaas den ønskelige Enhed i Sparekassevæsenet.

Man afveje nu Grundene for mod Grundene imod. Maaske bliver saa Resultatet, at Roscher dog, naar Alt kommer til Alt, har tillagt disse sidste for stor Vægt, og at Vægtskaalens Tunge gjør Udslag til Gunst for Postsparekasserne. Dette er Ref. tilbøjelig til at tro.

A. P.-St.